

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний економічний університет
Кафедра економічної теорії

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА КУРСОВА РОБОТА

з економічної теорії

на тему:

«Взаємозв'язок між рівнем життя в Україні і трудовою міграцією»

Студентка 2 курсу групи ФБС-22

Калась Д.О.

Науковий керівник:

к.е.н., старший викл. Сліпченко Т.О.

Номинальна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ECTS _____

Тернопіль 2017

Зміст

Вступ.....	4
1.Сутність та особливості трудової міграції.....	5
2.Аналіз взаємозв'язку між рівнем життя в Україні та трудовою міграцією.....	8
3.Напрями вирішення проблем трудової міграції в Україні, зарубіжний досвід.....	13
Висновки.....	18
Список використаної літератури.....	20

План

Вступ

- 1 . Сутність та особливості трудової міграції
2. Аналіз взаємозв'язку між рівнем життя в Україні та трудовою міграцією
3. Напрями вирішення проблем трудової міграції в Україні, зарубіжний досвід

Висновки

Список використаної літератури

Вступ

Термін «міграція» має своє походження з латинської мови – «migratio», що в перекладі означає «переміщення». Міграція робочої сили з кожним роком набуває світових масштабів. Основним критерієм поділу міграції на види є напрямок руху. В світовій практиці виділяють 3 типи міграції:

- Еміграція (від лат. «emigro» - «виселятися») – переселення робочої сили зі своєї країни в іншу;
- Іміграція (від лат «immigro» - «вселятися»), тобто в'їзд іноземних громадян в іншу країну;
- Реєміграція, що означає повернення емігранта на Батьківщину

Міжнародна трудова міграція охоплює весь світ: як розвинену частину, так і слаборозвинену периферію. В даний час налічується понад 214 мільйонів міжнародних мігрантів. Міжнародна трудова міграція населення зіграла значну роль у розвитку суспільства і стала глобальним процесом, який охопив майже всі континенти та країни, а також різні соціальні верстви. Загальна кількість міжнародних мігрантів постійно зростає. Значні геополітичні перетворення впливають на всі аспекти життя українців, включаючи міграцію. На сьогоднішній день міграція становить невід'ємну частину міжнародних відносин впливаючи на економіку, соціально-політичне та культурне життя країни. Угоди про асоціацію та шлях до безвізового режиму між Україною та ЄС призвів до низки важливих реформ у сфері управління міграцією. Проте анексія Криму та конфлікт на Донбасі призвели до вимушеної масової міграції українців за кордон.

Метою даної курсової роботи є визначення міжнародної трудової міграції, її вплив на життя населення на сучасному етапі її економіки України .Об'єктом

дослідження є: міграційні процеси у світовій економіці. Предметом дослідження: є вплив трудової міграції на життя населення України

РОЗДІЛ 1 Сутність та особливості трудової міграції

Трудова міграція – це переміщення працездатного населення з однієї країни в іншу в межах міжнародного ринку праці обумовлене характером розвитку продуктивних сил та виробничих відносин, дією економічних законів.

Міграція трудових ресурсів і капіталу прямо пропорційно впливають на становлення світового ринку праці, тобто відносин що виникають між державами з приводу узгодження попиту і пропозиції світових трудових ресурсів, умов формування робочої сили, оплати праці та соціального захисту, що склалися у зв'язку з нерівномірністю розміщення робочої сили у країнах світу.

За просторовими параметрами існує внутрішня (тобто переміщення населення по 1 країні); зовнішня – переселення в іншу країну, внутрішньоконтинентальна та міжконтинентальна. За часовими параметрами міжнародну міграцію поділяють на сезонну, тобто переміщення працездатного населення викликане пошуком роботи на певний сезон з подальшим поверненням на Батьківщину; тимчасову – в основному пов'язана з навчанням за кордоном або роботою за контрактом; маятникову, або ще її називають прикордонною – через те, що це в основному короткі поїздки з місць проживання до місць роботи або навчання, що розташовані в різних населених пунктах і звичайно ж постійна міграція – з остаточною зміною місця роботи та проживання. За характером організації міграційних процесів можна виділити:

- примусову міграцію (наприклад виселення із країни);
- добровільну;
- організовану (за візовим режимом або контрактом);
- за професійним складом (міграція робітників, спеціалістів певної сфери та ін.)

Міграція робочої сили може виникати з ряду причин, які прийнято класифікувати на економічні та не економічні. Розглянемо детальніше економічні причини. Перше, що можна віднести до таких причин це різний рівень економічного розвитку країн світу. Як відомо, існують розвинуті країни, країни, що розвиваються, країни з перехідною економікою та мало розвинуті країни. Наступною складовою економічних причин є відмінності в рівнях оплати праці та наявності безробіття в певній країні світу, що на мою думку є однією з головних причин чому люди виїжджають закордон. Важливо також згадати про нерівномірність нагромадження капіталу в окремих країнах, що призводить до відносного перенаселення в одній країні та дефіциту робочої сили в іншій та рівня розвитку НТП. Що ж до неекономічних то слід виділити:

- соціальні та етнічні причини;
- расові або національні конфлікти;
- військові дії;
- політичні причини; [[1, с. 7071; 4 с.3034].

На сучасному етапі розвитку міграційних процесів у світі можна виділити 6 основних напрямків міграції робочої сили:

1. З країн, що розвиваються та країн з перехідною економікою до розвинутих країн світу (переважно через економічні причини);
2. В межах розвинутих країн світу (за неекономічними причинами або «відтік умів» з Європи до США);
3. В межах країн, що розвиваються (як економічні так і не економічні причини, наприклад: в межах нових індустріальних країн, країни ОПЕК);
4. В межах країн з перехідною економікою та колишніх соціалістичних республік (через економічні причини);

5. Із розвинутих країн та країн з перехідною економікою до країн, що розвиваються (причинами є ведення бізнесу, найм на роботу, навчання, пізнання себе).[5 с.416]

Отже, можна сказати, що міжнародна трудова міграція, з усіма її причинами та наслідками безпосередньо впливає на життя населення. Наслідки міжнародної міграції робочої сили досить різноманітні. Вони проявляються як у країнах, що експортують робочу силу, так і в країнах, що імпортують її, приносячи певні вигоди та втрати обом сторонам. Світ у цілому виграє, оскільки свобода міграції дає людям змогу переміщуватись до країн, де вони можуть внести більш чистий дохід у світове виробництво.

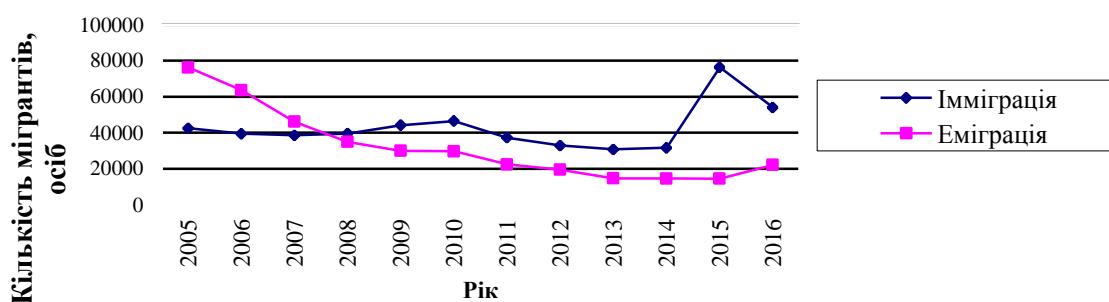
Розділ 2 Аналіз взаємозв'язку між рівнем життя в Україні та трудовою міграцією

Значним надбанням демократизації суспільства після здобуття Україною незалежності стало забезпечення безперешкодного та вільного переміщення громадян. Отже, у XXI ст. вплив трудової міграції на життєдіяльність українського суспільства значно посилюється. На сучасному етапі трансформації економіки Україна перебуває в переліку держав, які активно беруть участь у міжнародних міграційних процесах. За даними дослідження на сьогоднішній день, більшість українців хочуть виїхати з країни.

Данні показують, що в 2016 році 34% населення були готові назавжди виїхати з України, 55% українців сказали, що не хотіли б кудись їхати. Кількість мігрантів трохи зросла через події 2014 року і економічну кризу. Однак особливістю є те, що трудова міграція за кордон помолодшала. Молодь із вищою освітою і знанням іноземної мови стала частіше виїжджати в пошуках роботи. Останнє дослідження показало, що найбільш сильні емігрантські настрої серед молоді: 55% українців до 30 років готові покинути країну. Серед громадян від 30 до 40 років готові емігрувати 47%, серед громадян від 40 до 50 років 38% і серед людей старшого віку - 28%.

Головними причинами можливої еміграції в грудні 2016 року українці назвали пропозицію прибуткової роботи (28%) і збройний конфлікт (27%). Далі йдуть економічні проблеми в країні (19%) і сімейні обставини (18%). Замикають список згадуваних причин можливої еміграції відсутність умов для самореалізації (9%) і політична нестабільність (7%). Третина українців (29%) відмовилася покидати Україну.

За даними Державної служби статистики обсяги міжнародної міграції в Україні у 2005-2016 рр. мають наступний вигляд (див. рис.1):

Рис.1 Міграційний рух населення в Україні

Міграція українців у пошуках роботи – є проблемою системного характеру. Сьогодні європейський ринок вимагає більше трудових мігрантів, але проблема легалізації та отримання робочого місця закордоном ще більше ускладнилося. З іншого боку, близькість до України дозволяє створювати спільні підприємства в прикордонних районах із залученням місцевої робочої сили. Це слід враховувати при плануванні і розподілі продуктивних сил в регіоні. За даними представництва ООН в Україні, кожен п'ятий український мігрант хотів би покинути своє попереднє місце проживання, а особливо якщо це стосується сільського поселення. У той же час, з частини тих, хто прийняв таке рішення, лише 15% змінили своє місце проживання в межах країни, а 5% залишили державу взагалі. На рис. 2.показані напрями пошуку роботи українців за кордоном [9]

Рис.2.Напрями пошуку роботи українців

В загальному, вплив на добробут України трудової міграції має як позитивні так і негативні ефекти:

До позитивних ефектів варто віднести такі:

- в Україну надходить іноземна валюта у вигляді грошових переказів емігрантів і інвестицій в економіку шляхом створення спільних підприємств з іноземними засновниками;
- сприяння інтеграції України в світовий ринок праці;
- надання працездатному громадянину можливості реалізувати свої таланти за кордоном, покращити навички, поліпшити фінансове становище;
- стимулювання виробничої діяльності українських працівників, створюючи конкуренцію зарубіжним фахівцям;
- послаблення швидкості потоку безробіття на національний ринок праці, зниження соціальної напруженості суспільстві.

До негативних ефектів можна віднести такі:

- забезпечення прихованого внеску у скорочення населення України;
- підвищення тиску на національному ринку праці в результаті створення іноземними громадянами конкуренції місцевій робочій силі;
- втрата Україною конкурентоспроможної частини робочої сили (особливо вчених і фахівців), що призводить до уповільнення технічного прогресу;
- втрата кваліфікації як людина з високим рівнем підготовки в основному виконують некваліфіковану роботу за кордон;
- інвестування державних грошей в підготовці кадрів для потреб економіки (вартість навчання на всіх рівнях освіти), що, в результаті, створюють додану вартість за межами країни;

• трудова міграція як масове явище, не сприяє поповненню пенсійних і соціальних фондів через відсутність відрахувань від заробітної плати працівників;

Незважаючи на певні розходження щодо масштабів трудової еміграції, усі джерела одностайні з приводу основних країн призначення українських трудових мігрантів це є Росія, Польща, Італія, Чехія, Іспанія тощо (табл.1.)

Кількість українців та їх частка у загальній чисельності іммігрантів, що проживають в окремих країнах станом на кінець 2016р.

Назва країни	Чисельність українців	Частка українців у загальній чисельності іммігрантів країни у %
Росія		
Польща	6100	10,6
Італія	132700	3,9
Чехія	103400	29,7
Словаччина	3700	9,2
Угорщина	17300	3,9
Греція	22300	2,5
США		

Отже, міжнародна трудова міграція має як для держави, так і самих мігрантів позитивні та негативні соціально економічні наслідки. Враховуючи цей факт, важливо виробити таку державну міграційну політику, яка могла б мінімізувати негативні та максимізувати позитивні сторони цього явища.

Нині ж, на жаль, енергія праці близько 5 мільйонів наших співвітчизників марнується на чужині.

Розділ 3. Напрями вирішення проблем трудової міграції в Україні, зарубіжний досвід.

В умовах посилення конкуренції за людські ресурси одним із напрямів міграційної політики багатьох країн стає заохочення повернення на батьківщину співвітчизників.

Основним завданням щодо мінімізації негативних і максимізації позитивних результатів міграції має бути удосконалення державної політики в цій сфері, чітке усвідомлення її цілей, законодавче та інституційне забезпечення їх досягнення. Це є обов'язковою передумовою і для розвитку міжнародного співробітництва, і для продуктивної співпраці між державними органами та діаспорами. Оскільки трудова міграція є важливим чинником добробуту домогосподарств мігрантів, а заробітки мігрантів можуть, у разі їх виробничого використання, мати позитивне значення також і для економічного розвитку регіонів походження, необхідно звернути увагу на розвиток системи послуг, що надаються працівникам-мігрантам банківськими установами з метою здешевлення переказів, покращання умов акумуляції заробітків мігрантів та їх спрямування на розвиток економіки та відкриття нових робочих місць. Як показує світовий досвід, активна міграційна політика, що сприяє розвитку держави, має характеризуватися комплексністю, а також включенням міграційних питань в усі інші напрями діяльності держави.

Тому, важливими заходами держави щодо регулювання трудової міграції є:

1. Забезпечення прав та соціального захисту працівників-мігрантів. Потрібно створити Міністерство у справах мігрантів і діаспори, головним завданням якого були б розвиток і підтримка відносин України з ними.
2. Впровадження політики стимулювання грошових переказів в Україну.

3. Цілеспрямоване створення робочих місця в галузях, працівники яких виїжджають закордон, вплив на державні замовлення у закладах вищої освіти.
4. Здійснення аналізу та проведення законодавчих заходів задля попередження нелегальної трудової міграції за межі України
5. Створення умов для збільшення кількості легальних працівників, перш за все в країнах, куди мігрує найбільше громадян України. З цією метою слід активізувати підписання відповідних міждержавних угод.

На сьогодні в різних державах світу склалася ціла система заходів щодо регулювання міграції робочої сили. Вона містить законодавство про політичний, юридичний і професійний статус мігранта. Міграційна політика проводиться через національні служби міграції, які створюються зазвичай при міністерствах праці, юстиції або закордонних справ. Функцію контролю за в'їздом в країну реалізують імміграційні служби. Їх обов'язками є: видача в'їзних віз, дозволів, узгодження їх з заявками підприємців щодо прийому на роботу, контроль за часом перебування іммігрантів в країні. Країни-імпортери трудових ресурсів, які весь час потребують залучення робочої сили, будують свою імміграційну політику головним чином на заходах управління якісним та кількісним складом робочої сили, що прибуває в країну. Інструментом регулювання імміграції виступає показник імміграційної квоти. В умовах посилення конкуренції за людські ресурси для багатьох країн одним із ключових напрямків міграційної політики є заохочення співвітчизників до повернення на батьківщину. Наприклад, стати громадянином Угорщини можна і проживаючи на території інших держав. Для цього потрібно бути не судимим, мати базові знання угорської мови чи угорське походження. Працювати у Польщі без додаткових дозволів, займатися підприємництвом, навчатися на рівних умовах із громадянами країни можна, отримавши «карту поляка», власником якої може стати, довівши, що хоча б хтось із твоїх предків був поляком.

Різні країни, серед яких Туреччина, Індія, Південна Корея, розробляють програми повернення талановитої молоді ще з 60-х років ХХ ст. Даними програмами передбачено направлення студентів на навчання або працю в країни Європи чи США для здобуття високого рівня знань та набуття досвіду із обов'язковим поверненням до країни-походження. Деякі міжнародні організації, серед яких МОМ (за фінансової підтримки ЄС), Програма розвитку ООН, також започатковують програми сприяння поверненню інтелектуального капіталу. Існують також двосторонні програми з Німеччиною і Францією. На жаль, в Україні, на відміну від багатьох країн, ресурс репатріації співвітчизників задіяний недостатньо. Таким чином міграційна політика України має бути направленою на залучення іммігрантів (в першу чергу вихідців з України) через співпрацю з діаспорою, здійснення спеціальних заходів, створення спеціального органу виконавчої влади, а також на запобігання еміграційному впливові через задоволення потреб етнічних меншин, працевлаштування громадян у сусідніх державах як альтернативи переселення та розвиток транскордонного співробітництва. Досвід європейських країн показує, що до зворотної міграції трудових мігрантів у країну-походження призводить покращення її економічного стану, забезпечення прав людини.

Позитивні та негативні наслідки еміграції

Позитивні наслідки	Негативні наслідки
Надходження коштів в країну	Втрата найпродуктивнішої частини власної робочої сили (молоді, науковців, фахівців)
Послаблення напруги на ринку праці	Втрата кваліфікації більшістю трудових мігрантів, які працюють не за спеціальністю

Зменшення рівня безробіття	Вкладення державою коштів у підготовку фахівців, які реалізують свої здібності і створюють додаткову вартість за кордоном
Покращення добробуту сімей мігрантів	Нелегальна трудова міграція не здійснює відрахувань до пенсійного та соціального фондів
Можливість реалізувати свої здібності	Отримання мігрантами громадянства країни міграції, що погіршує демографічну ситуацію
	Повернення трудових мігрантів пенсійного віку
	Розпад сімей, проблема соціального “сирітства”
	Ризик потрапляння в ситуацію торгівлі людьми (сексуальна експлуатація за кордоном, трудове рабство)

Здійснено порівняльний аналіз міграційної політики України та розвинених країн, в т.ч. країн Євросоюзу. Виявлено відсутність конкретних заходів щодо репатріації українців, як шляху збільшення кваліфікованої робочої сили в Україні. Запропоновано напрямки здійснення міграційної політики в Україні.

Доведено, що на даний момент найбільший вплив на подальшу динаміку і географічну спрямованість міграції, матиме такий фактор як політична ситуація в країні.

Висновки

Міграція населення - складний соціально-економічний процес, що є однією з умов нормального функціонування сучасного суспільства. За своєю суттю та масштабами впливу міграція є важливою складовою ринку праці, яка визначає процес перерозподілу людських ресурсів по всій країні. В рамках курсової роботи відповідно до поставлених завдань розглянуто теоретичний аспект міжнародної трудової міграції, визначені основні тенденції міграційних процесів, динаміка міграції трудових ресурсів на сучасному етапі трансформації економіки. Щорічно зростає кількість українських мігрантів. Україна вважається однією з найбільших країн-донорів трудових ресурсів. Проблема полягає в тому, що в нашій країні немає статистики щодо фактичної кількості громадян України, які працюють за кордоном. Також немає реальних даних про обсяги імміграції. Вплив міграції на ринок праці в Україні неоднозначний. Зовнішня міграція має переважно позитивний ефект, оскільки вона значно знижує рівень безробіття в країні, збільшує кількість трудових ресурсів за рахунок позитивного міграційного балансу, забезпечує заповнення вакансій, які не є привабливими для місцевого населення, іноземної робочої сили, а також передбачає надходження капіталу у формі приватних трансфертів, що становить значну частину ВВП. Навпаки, проблеми з втратою кваліфікованого персоналу та працівників трудових професій, які користуються великим попитом в Україні, є гострими. Внутрішня міграція забезпечує згладжування дисбалансу між попитом та пропозицією на регіональних ринках праці, сприяє зростанню соціальної мобільності населення та створює умови для забезпечення різноманітних потреб у роботі в місцях з обмеженою кількістю робочих місць. Основними напрямками державної політики міграції на сучасному етапі трансформації української економіки мають стати пом'якшення депопуляції, активізація міграційних резервів, регулювання трудової міграції та протидія торгівлі людьми. Активна міграційна політика є єдиним способом запобігання надмірному падінню населення України. Регулювання процесів трудової

міграції також повинно базуватися на диференційованому підході та спрямованому на своєчасне та поступове повернення мігрантів та поширення культурних зв'язків з українцями, які вирішили покинути країну назавжди. Необхідно забезпечити умови для поширення офіційної зайнятості, насамперед у тих країнах, де найбільша кількість українців. Потрібно гарантувати права на захист працюючих мігрантів. Однак, якщо для втілення міграційної політики не вжито жодних заходів, демографічний спад, спричинений явищем депопуляції, буде заповнено та оновлено іммігрантами, рівень соціальної однорідності, кримінальна ситуація в країні будуть зіпсовані. Слід зазначити, що на сучасному етапі трансформації української економіки міжнародна трудова міграція є дуже складним та неоднозначним процесом, що вимагає регулярного моніторингу досліджень та впливу.

Список використаної літератури

1. Пуригіна О.Г., Сардак С.Е. Міжнародна міграція: Навч. посіб. — К.: ВЦ «Академія», 2007. — 312 с
2. Малиновская Е. Трудовые мигранты из Украины в странах ЕС и их переводы на родину в посткризисный период [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://mirpal.org/files/files/>
3. Малиновська О. А. Трудова міграція: соціальні наслідки та шляхи реагування. — К. : НІСД, 2011. — 40 с.
4. О. П'ятковська. Класифікація видів міжнародної трудової міграції: окреслення операційних понять / О. П'ятковська // Галицький економічний вісник. — 2011. — №1(30). — с. 3034
5. . Киреев А.П. Международная экономика. В 2х ч. — Ч. I. Международная микроэкономика: движение товаров и факторов производства. Учебное пособие для вузов. — М.: 2001.416 с
6. .Global Bilateral Migration [Electronic resource]: The World Bank. — Access mode: <http://databank.worldbank.org/data/views/>
7. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.org.ua>
8. .Migration in Ukraine: facts & figures [Electronic resource]: International Organization for Migration. — 2013. — Access mode: http://iom.org.ua/en/pdf/Eng%20FF_F.pdf
9. Малиновська О. Міграційна політика в Україні: формування, зміст, відповідність сучасним вимогам [Електронний ресурс]. — Режим доступу:http://www.ier.com.ua/files//publications/Policy_Briefing_Series/P_B_01_migration_2013_ukr.pdf
10. Малиновська О. Міграційна політика в Україні: формування, зміст, відповідність сучасним вимогам [Електронний ресурс]. — Режим

доступу: http://www.ier.com.ua/files//publications/Policy_Briefing_Series/PB_01_migration_2013_ukr.pdf